

TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU 1. LİGİNDEKİ TARAFTARLARININ FANATİKLİK DURUMLARININ İNCELENMESİ

Mahmut AÇAK¹, Serkan DÜZ², Özgür KARATAŞ³, Tamer KARADEMİR⁴,

Kemal KURAK⁵, Ramazan BAYER⁶

ÖZ

Bu çalışmanın amacı; Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) 1. Ligindeki takımların futbol taraftarlarının fanatizm eylemlerini incelemektir. Çalışmada veri toplama aracı olarak 13 maddeden oluşan "Futbol Taraftarı Fanatizm Ölçeği" (FTFÖ) kullanılmıştır. Çalışmaya TFF 1. Liginde mücadele eden 9 takımın taraftarlarından gönüllü olarak katılmayı kabul eden toplam 1920 kişi katılmıştır. Katılımcıların 977'si kendini taraftar topluluğu üyesi, 943'ü ise kendini fanatik olarak tanımlamayan sadece takımların maçlarını statta izleyenlerden oluşmaktadır. Çalışma bulguları incelendiğinde tamamı erkek olan katılımcıların %14,6'sının fanatik, % 29,4'ünün takım taraftarı ve % 56'sının da futbolsever olduğu görülmektedir. Ayrıca, taraftar topluluklarına üye olan kişilerin % 52,6'sı fanatik, % 41,9'ü takım taraftarı ve % 5,5'i ise sporsever olarak tespit edildi. Taraftar topluluklarına üye olan ve olmayan katılımcıların yaş ve öğrencilik durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik, kurumsal aidiyet ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Seyircilerin medeni durum, eğitim, aylık gelir ve meslek değişkenine göre taraftarlık tutumlarında şiddete yönelik hem kurumsal aidiyet hem de toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken, taraftar topluluklarına üye olan taraftarlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı. Sonuç olarak, araştırma bulguları takım yöneticileri ve futbol federasyonu yetkilileri tarafından taraftar davranışlarının incelenmesinde ve fanatik taraftarların sebep olduğu istenmeyen olayların kontrolünde veya önlenmesinde faydalı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Fanatizm, Taraftar.

INVESTIGATION OF FANATICISM STATE OF THE SUPPORTERS IN TURKISH FOOTBALL FEDERATION LEAGUE 1

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate the behaviors of the fanaticism of football supporters in the 1st League teams of Turkish Football Federation (TFF). The "Football Fanaticity Scale" consisting of 13 items (FTFÖ) was used as data collection tool in the study. A total of 1920 supporters who took part in voluntarily in the study participated from the supporters of the nine teams who contend for the TFF 1st League. 977 of the participants are members of the supporter groups and 943 are composed of those who only watch the matches of the teams in the stadium that do not define themselves as fanatics. As the findings of the study were examined, it was seen that 14,6% of all male participants were fanatic, 29,4% were team supporters and 56% were football fans. Moreover, 52.6% of the people who were members of the supporter groups were fanatic, 41.9% of them were team supporters and 5.5% of them were sports fans. A statistically significant difference was found between the attitudes of the participants who registered and non-registered in supporter groups according to the age and the student's status variable in the dimensions of violence, institutional belonging and total score. Although there was a statistically significant difference in the dimensions of institutional affiliation and total score intended for the violence in the attitudes of the spectators according to marital status, education, monthly income and occupation variables, there was no statistically significant difference found among the participants who were members of the

^{1,2,3} İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Malatya.

⁴ Sütçü İmam Üniversitesi BESYO, Kahramanmaraş.

⁵ Ümraniye Spor Kulübü Antrenör, İstanbul.

⁶ Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Malatya.

supporters' groups Consequently, findings of the study can be used to investigate the behavior of fanatics and help to control or prevent undesirable outcomes caused by fanatics by team managers and football federation officials.

Key words: Football, Fanatics, Supporter.

GİRİŞ

Spor, cinsiyet ayrımı yapmadan tüm meslek gruplarından insanları bir araya getiren ve kaynaştıran önemli bir sosyal bütünleşme aracıdır. Aslında izleyiciler maçlara rahatlamak, dinlenmek, kafalarını boşaltmak ve tatmin olmak için giderken dolaylı olarak da takımların ekonomik olarak varlıklarını sürdürmelerine katkıda bulunurlar (Erdoğan, 2008). Hatta sporun bireyleri daha güçlü bir taraftar olmaya zorlayan bir yapısı da vardır. Futbol diğer spor branşlarıyla karşılaştırıldığında ülkemizde en çok oynanan, izlenen ve taraftarı olan spor branşıdır. Ancak son zamanlarda sporcuların, seyircilerin veya taraftarların uygunsuz davranışları sporu saldırgan davranış ve şiddet eylemlerinin sergilendiği bir alana dönüştürmüştür (Özsoy, 2013).

Futbol; günümüzde basit oyun olgusundan uzaklaşarak ulusal ve uluslararası bir güce dönüşmüştür. Bu gücün en önemli destekleyicileri ise fanatik taraftarlardır. Futbol literatürü incelendiğinde, seyirci (sporsever), fanatik, taraftar vb. terimlerin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Bir spor faaliyetini doğrudan ya da medya aracılığıyla izleyen kişiye seyirci, takımına bağlı olan, onu ya da sporcularını takip eden, onlara olumlu duygular besleyen, onları destekleyen ve futbolla ilgili arzularını bu şekilde karşılayan kişiye taraftar (Arslanoğlu 2005), tuttuğu takıma aşırı derecede tutkuyla bağlanmış olan kişiye ise fanatik denilmektedir (Koruç ve ark. 2004).

Taraftarlık, temel itibariyle takıma gönül veren kişilerin katılımı ile gerçekleştirilen bir kent ritüelidir. Fanatizm, bir şeye çok aşırı ölçüde, coşku ve tutkuyla bağlılık, insanı aşırılıklara sürükleyen körü körüne yandaşlık, taassup, bağnazlık, tutuculuk, yobazlık, yani bir bakıma insanın akıl ve muhakemesini devre dışı bırakan bir bağlılık yahut bağımlılık olarak tanımlanmaktadır (Püsküllüoğlu, 2001). Futbol seyirciliği açısından fanatiklik, kazanmak için her yolu meşru gören, sporun estetiği ve güzelliğiyle ilgilenmeyen ve sadece sonuca bakan, tuttıkları takımın renklerini, marşlarını hastalık derecesinde önemseyen vb. davranış özelliklerini gösteren seyirci çeşididir (Arıkan, 2007). Fanatik ile taraftar kavramı arasındaki en önemli fark, fanatiklerin takımlarına taraftarlardan daha fazla bağlanmalarındır.

Çoğunlukla fanatik olarak adlandırılan bu seyirci kitlesi, şiddet eğilimlerinin bir sonucu olarak spor faaliyetlerinde birçok tehditkar ve rahatsız edici olaya neden olurlar (Shields, 2005;

Shields ve ark., 2007). Bu nedenle, spor bilimcileri açısından, futbol seyircileri üzerinde yapılan araştırmalarda fanatizmin analizi her zaman araştırmaya değer güncel konular arasındadır (Heydarinejad & Gholami, 2012; Kosiewicz, 2015). Toplumsal yaşamda kendini kanıtlayamamış, ortaya koyamamış yada ezik olarak ifade edilen birçok insan sportif etkinlikler yoluyla kendine uygun düşen bir yaşamı “tarafdar” ya da “sosyal kimlik” adı altında spor alanından yansımasıyla bulabilmektedir. Güvensizliklerini, bunalımlarını ve sıkıntılarını psikolojik de olsa spor kimliğiyle aşma uğraşısına gitmektedir (İnel, 1996). Spor taraftarlığı konusuna 90’lı yılların başından itibaren yoğun bir şekilde odaklanılmış ve günümüze kadar çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Sporda özellikle de futbolda fanatizm olgusuna yönelik çalışmalar insan davranışında sosyal kimlik olgusunun ve bağlanmanın irdelenmesi açısından önemlidir.

Dolayısıyla boş zamanlarını sportif etkinlikleri izlemek için ayıran spor seyircisi, taraftar ve en nihayetinde fanatiklerin takımları ile özdeşleşmelerinin irdelenmesi gerekmektedir (Günay, 2003). Takımla özdeşleşme bir taraftarın psikolojik olarak bir takımla ilgilenme kapsamı veya takımla olan psikolojik bağlantısıdır. Takımla özdeşleşme aynı zamanda sportif eylemlerde bulunan sporcularla özdeşleşmeyi de kapsamaktadır. Bu özdeşleşme düzeyi, kişinin tuttuğu takıma ve oyunculara kendini adama derecesine göre seyircilikten fanatizme kadar uzanabilmektedir (Aycan, 2009). Wann ve Branscombe (1990) taraftarları takımla özdeşleşme düzeyine göre, takımlarına ölesiye bağlı taraftarlar ve havaya göre değişen taraftarlar (fair-weather) olarak iki, Sutton ve arkadaşları (1997) ise “düşük”, “orta” ve “yüksek” olarak üç kısma ayırmıştır (Aycan, 2009). Wann’a (1997) göre “bir takımla özdeşleşen taraftarlar kendilerini tuttukları takımın bir uzantısı gibi görürler. Hatta destekledikleri takımın bir taraftarı olma düşüncesi ve ifadesi onların benlik kavramının merkezini oluşturmakta ve kendilerini rakip taraftarlardan daha iyi insanlar olarak hissetmelerine sebep olmaktadır (Günay, 2003).

Smith ve ark. (1981) spor taraftarlarını konu edindikleri bir araştırmada, takımlarına diğer taraftara nazaran daha yüksek bağlılık gösteren taraftarların, taraftarı oldukları spor takımının yer aldığı spor olaylarına katılmakta ve bu olayları izlemekte daha istekli oldukları sonucunu elde ederlerken, Wakefield ve Sloan’ da (1995) takım bağlılığının, spor olaylarına yerinde katılımı ve canlı izlemeyi etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğunu ifade etmiştir (Eskiler, 2011). Takım ruhunu oluşturma, gruba dâhil olan üyelerin motivasyonunu sağlama ve karşı grubun motivasyonunu bozma amacıyla bilinçli olarak söylenen; sosyolojik anlamda kalıp

ifadelerle hafızada kalmayı kolaylaştıran, bu amaçla ezgili ve kafiyeli olması tercih edilen sloganlar, fiilî olarak oyun alanının dışındaki taraftarın, takımının oyununa aitliğini simgeleyen en önemli katılım aracı ve silahıdır (Eker, 2010).

Futbolda şiddet eğilimi 1950’li yılların sonlarına kadar gündemi çok meşgul etmezken 1960’lı yılların başından itibaren yeniden yükselişe geçmiş (Sert, 2000), hatta 1970-80’li yıllarda özellikle İngiltere’nin önemli sorunlarından birisi halini almıştır. 1980’li yıllardan itibaren de şiddet eğilimi bir hastalık gibi dünyanın birçok ülkesine yayılmıştır (Dunning, 1999). 1985 yılında Brüksel’in Heysel Stadyumunda Liverpool ile Juventus arasında oynanan Avrupa Kupası finalinden önce holiganların neden olduğu olaylar birçok masum insanın yaralanmasına ve ölümüne sebep olmuştur.

Dünyada spor alanında sürekli olarak artan taraftar saldırganlığı ve holiganizm futbolda diğer branşlara nazaran daha üst seviyelerdedir. Özellikle futbol taraftarların sergiledikleri saldırgan davranışların başında edilgen saldırganlık gelmektedir. Ancak günümüzde bu edilgen saldırganlık yıkıcı saldırganlığa dönüşmüştür (ref). Dolayısıyla bu tür olumsuz davranışların önlenmesi açısından sportif faaliyetlere zarar veren seyircilerin fanatiklik düzeylerinin tespiti, yarışmalardan önce alması gereken önlemler hakkında politika yapıcılara veya karar vericilere önemli bilgiler sağlayabilir.

Bu yüzden bu çalışmanın amacı TFF 1. Futbol Liginde en çok taraftar topluluğuna sahip olan takımların seyircilerinin fanatiklik eğilimlerini tespit etmektir.

YÖNTEM

Bu çalışmaya 2016-2017 futbol sezonunda, 18 takımın yer aldığı TFF 1. Lig takımlarından Elazığspor, Eskişehirspor, Samsunspor, Sivasspor, Şanlıurfaspor, Yeni Malatyaspor, Balıkesirspor, Adana Demirspor ve Göztepespor takımlarının taraftar topluluklarına üye olan 977 kişi ve bu takımların taraftar topluluklarına üye olmayıp maçları stadyumda izleyen ve kendilerini seyirci olarak adlandıran 943 kişi katıldı. Çalışmaya başlamadan önce katılımcılardan imzalı bilgilendirilmiş onam formları alındıktan sonra stat da takımlarının maçları başlamadan önce anketler dağıtılarak uygulandı. Bu takımların hepsi şehir takımı olmakla beraber tamamının süper lig tecrübesi olduğundan taraftar toplulukları bilinçli ve köklü bir gelenekten gelmektedir.

Veri toplama aracı olarak Taşmektepligil, Çankaya ve Tunç (2015) tarafından geliştirilen ve 13 maddeden oluşan “Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği” (FTFÖ) kullanıldı. Ölçeğin ilk 8 maddelik kısmı (birinci faktör) taraftarların “şiddete yönelik düşünce ve eylem

eğilimleri”; son 5 maddelik kısmı ise (ikinci faktör), “kurumsal aidiyet” duygusuyla ilgili tutumlarını ifade etmektedir. FTFÖ’den alınan en yüksek puan 52, en düşük puan ise 13’tür. Katılımcıların FTFÖ’den aldığı toplam puan 13-21 arasında ise “fanatik”, 22-30 arasında ise “takım taraftarı”, 31-52 arasında ise “futbolsever” olarak sınıflandırılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Seyircilerin Demografik Dağılımları

İzleyicilik Durumu	n	%
Fanatik	138	14,6
Takım taraftarı	277	29,4
Sporsever	528	56
Toplam	943	100

Katılımcıların %14,6’sı fanatik, % 29,4’ü takım taraftarı ve % 56’sı futbolsever olarak bulunmuştur.

Tablo 2. Seyircilerin Yaş Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

	Yaş	N	Mean	SD	F	p	Fark
Şiddete yönelik	a) 18	222	16,27	4,62	6,343	,000*	a<f b<f
	b) 19-23	276	16,43	4,15			
	c) 24-28	173	16,80	4,35			
	d) 29-33	103	18,01	4,66			
	e) 34-38	56	18,10	4,44			
	f) 39-43	52	19,07	5,03			
	g) 44	61	18,50	4,35			
Kurumsal Aidiyet	a) 18	222	13,02	4,55	3,801	,001*	a<g
	b) 19-23	276	13,41	4,11			
	c) 24-28	173	13,94	4,12			
	d) 29-33	103	13,80	4,20			
	e) 34-38	56	15,00	3,59			
	f) 39-43	52	14,71	4,18			
	g) 44	61	15,11	4,19			
Toplam Skor	a) 18	222	31,21	8,81	5,226	,000*	a<f
	b) 19-23	276	32,01	8,18			
	c) 24-28	173	32,86	8,08			
	d) 29-33	103	34,02	8,84			
	e) 34-38	56	35,12	7,65			
	f) 39-43	52	36,17	9,17			
	g) 44	61	35,55	8,04			

(*p<0.05)

Tablo 2’ye göre katılımcıların yaş değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında hem şiddete yönelik (F(6-936)=6,343; P<0.05), hem kurumsal aidiyet (F(6-936)=3,801; P<0.05) hem de toplam skor (F(6-936)=5,226; P<0.05) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Seyircilerin Medeni Durum Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

	Medeni Durum	N	Mean	SD	F	p	Fark
Şiddete yönelik	1. Evli	260	17,94	4,59	7,857	,000	1>2
	2. Bekar	649	16,64	4,43			
	3. Boşanmış	34	16,94	4,71			
Kurumsal Aidiyet	1. Evli	260	14,44	4,03	5,651	,004	1>2,3
	2. Bekar	649	13,51	4,29			
	3. Boşanmış	34	12,64	4,54			
Toplam Skor	1. Evli	260	34,39	8,35	5,989	,003*	1>2,3
	2. Bekar	649	32,28	8,50			
	3. Boşanmış	34	31,67	8,87			

(*p<0.05)

Tablo 3'e göre araştırma grubunun medeni durum değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında hem şiddete yönelik ($F(2-940)=7,857$; $P<0.05$), hem kurumsal aidiyet ($F(2-940)=5,651$; $P<0.05$), hem de toplam skor ($F(2-940)=5,989$; $P<0.05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Seyircilerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

	Eğitim Durumu	N	Mean	SD	F	p
Şiddete yönelik	Okuryazar	46	17,76	4,812	1,198	,308
	İlköğretim	105	16,63	4,55		
	Lise	385	16,90	4,37		
	Önlisans	116	16,50	3,85		
	Lisans	264	17,43	4,85		
	Lisansüstü	27	16,85	5,02		
Kurumsal Aidiyet	Okuryazar	46	13,17	4,37	1,486	,192
	İlköğretim	105	13,01	4,16		
	Lise	385	13,72	4,20		
	Önlisans	116	13,54	4,11		
	Lisans	264	14,21	4,32		
	Lisansüstü	27	13,85	4,68		
Toplam Skor	Okuryazar	46	33,13	9,13	1,377	,231
	İlköğretim	105	31,53	8,21		
	Lise	385	32,62	8,15		
	Önlisans	116	32,35	8,05		
	Lisans	264	33,86	9,07		
	Lisansüstü	27	32,81	9,77		

Tablo 4'e göre araştırma grubunun eğitim durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında istatistiksel olarak fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 5. Seyircilerin Öğrencilik Durumu Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

	Öğrenci misin?	N	Mean	SD	t	p
Şiddete yönelik	Evet	532	16,40	4,50	-4,746	,000*
	Hayır	411	17,80	4,42		

Kurumsal Aidiyet	Evet	532	13,43	4,38	-2,487	,013*
	Hayır	411	14,12	4,05		
Toplam Skor	Evet	532	31,95	8,71	-3,647	,000*
	Hayır	411	33,99	8,13		

(*p<0.05)

Tablo 5'e göre araştırma grubunun öğrencilik durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik ($t=-4,746$; $p<0.05$), kurumsal aidiyet ($t=-2,487$; $p<0.05$) ve toplam skor ($t=-3,647$; $p<0.05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Seyircilerin Düzenli İş Durumu Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

Düzenli iş		N	Mean	SD	t	p
Şiddete yönelik	Evet	337	17,80	4,41	4,060	,000*
	Hayır	606	16,57	4,51		
Kurumsal Aidiyet	Evet	337	14,41	4,02	3,673	,000*
	Hayır	606	13,36	4,33		
Toplam Skor	Evet	337	34,28	8,13	3,850	,000*
	Hayır	606	32,05	8,63		

(*p<0.05)

Tablo 6'ye göre araştırma grubunun düzenli iş durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik ($t=4,060$; $p<0.05$), kurumsal aidiyet ($t=3,673$; $p<0.05$) ve toplam skor ($t=3,850$; $p<0.05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. Seyircilerin Aylık Gelir Durumuna Göre Taraftarlık Tutumları

Aylık Gelir		N	Mean	SD	F	p	Fark
Şiddete yönelik	a) 0-800	397	16,40	4,34	5,147	,000*	a<d,e
	b) 801-1500	252	16,93	4,57			
	c) 1501-2500	151	17,66	4,72			
	d) 2501-3500	99	18,07	4,50			
	e) 3501 ve üstü	44	18,43	4,13			
Kurumsal Aidiyet	a) 0-800	397	13,60	4,27	3,668	,006*	b<e
	b) 801-1500	252	13,20	4,28			
	c) 1501-2500	151	14,05	4,17			
	d) 2501-3500	99	14,43	4,12			
	e) 3501 ve üstü	44	15,38	3,85			
Toplam Skor	a) 0-800	397	32,07	8,19	3,849	,004*	a<b,c,d,e b<d,e
	b) 801-1500	252	32,31	8,93			
	c) 1501-2500	151	33,78	8,68			
	d) 2501-3500	99	34,57	8,45			
	e) 3501 ve üstü	44	35,83	7,42			

(*p<0.05)

Tablo 7'ye göre araştırma grubunun aylık gelir durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında hem şiddete yönelik ($F(4-938)=5,147$; $P<0.05$), hem kurumsal aidiyet ($F(4-938)=3,668$; $P<0.05$) hem de toplam skor ($F(4-938)=3,849$; $P<0.05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Seyircilerin Meslek Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

Meslek	N	Mean	SD	F	p	Fark	
Şiddete yönelik	1) İşçi	146	17,12	4,28	9,087	,000*	1<4 3>6 4>5,6
	2) Çiftçi	37	17,80	4,63			
	3) Emekli	18	20,16	4,57			
	4) Memur	99	19,30	3,98			
	5) Serbest meslek	102	16,53	4,34			
	6) Diğer	541	16,49	4,53			
Kurumsal Aidiyet	1) İşçi	146	13,41	4,09	8,324	,000*	1<4 2<4 5<4 6<4
	2) Çiftçi	37	13,32	3,95			
	3) Emekli	18	16,05	3,01			
	4) Memur	99	16,05	3,41			
	5) Serbest meslek	102	13,13	4,30			
	6) Diğer	541	13,46	4,33			
Toplam Skor	1) İşçi	146	32,60	8,03	8,500	,000*	1<3,4 2<3,4 3>1,2,5,6 5<3,4
	2) Çiftçi	37	33,29	8,69			
	3) Emekli	18	38,44	7,19			
	4) Memur	99	37,31	6,91			
	5) Serbest meslek	102	31,79	8,32			
	6) Diğer	541	32,07	8,69			

(* $p<0.05$)

Tablo 8'e göre araştırma grubunun meslek durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında hem şiddete yönelik ($F(5-937)=9,087$; $P<0.05$), hem kurumsal aidiyet ($F(5-937)=8,324$; $P<0.05$) hem de toplam skor ($F(5-937)=8,500$; $P<0.05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9. Taraftar Topluluklarına Üye Olan Seyircilerin Demografik Özellikleri

İzleyicilik Durumu	n	%
Fanatik	514	52,6
Takım taraftarı	409	41,9
Sporsever	54	5,5
Toplam	977	100

Taraftar topluluklarına üye olan kişilerin % 52,6'sı fanatik, % 41,9'ü Takım taraftarı ve % 5,5'i ise sporsever olarak tespit edilmiştir.

Tablo 10. Taraftar Topluluklarına Üye Olan Seyircilerin Yaş Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

	Yaş	N	\bar{x}	σ	X^2	p	Fark U test
Şiddete yönelik	a) 18	328	14,42	3,83	13,045	,023*	e>a,b,f,g
	b) 19-23	340	14,47	3,86			
	c) 24-28	186	15,05	3,90			
	d) 29-33	77	15,22	3,91			
	e) 34-38	34	16,29	3,63			
	f) 39-43	8	13,25	3,57			
	g) 44	4	10,75	2,06			
Kurumsal Aidiyet	a) 18	328	8,98	2,33	12,352	,030*	e>a,b,f,g
	b) 19-23	340	8,96	2,28			
	c) 24-28	186	9,48	2,34			
	d) 29-33	77	9,25	2,31			
	e) 34-38	34	9,88	2,34			
	f) 39-43	8	8,00	2,00			
	g) 44	4	6,75	,50			
Toplam Skor	a) 18	328	23,41	6,06	12,232	,032*	e>a,b,f,g
	b) 19-23	340	23,43	6,04			
	c) 24-28	186	24,54	6,13			
	d) 29-33	77	24,48	6,12			
	e) 34-38	34	26,17	5,85			
	f) 39-43	8	21,25	5,47			
	g) 44	4	17,50	2,38			

(*p<0.05)

Tablo 10'a göre araştırma grubunun yaş değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında hem şiddete yönelik ($X^2=13,045$; $P<0.05$), hem kurumsal aidiyet ($X^2=12,352$; $P<0.05$) hem de toplam skor ($X^2=12,232$; $P<0.05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11. Taraftar Topluluklarına Üye Olan Seyircilerin Medeni Durum Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

	Medeni Durum	N	\bar{x}	σ	F	p
Şiddete yönelik	1. Evli	219	14,88	3,93	,844	,430
	2. Bekar	727	14,62	3,86		
	3. Boşanmış	31	14,00	3,60		
Kurumsal Aidiyet	1. Evli	219	9,22	2,31	1,098	,334
	2. Bekar	727	9,09	2,34		
	3. Boşanmış	31	8,58	1,99		
Toplam Skor	1. Evli	219	24,11	6,14	,960	,383

2. Bekar	727	23,72	6,10
3. Boşanmış	31	22,58	5,46

Tablo 11'e göre araştırma grubunun medeni durum değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 12. Taraftar Topluluklarına Üye Olan Seyircilerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

Eğitim Durumu	N	Mean	SD	X ²	p	
Şiddete yönelik	Okuryazar	74	15,12	4,05	1,604	,901
	İlköğretim	249	14,56	3,84		
	Lise	407	14,67	3,88		
	Önlisans	86	14,60	4,27		
	Lisans	152	14,58	3,50		
	Lisansüstü	9	15,22	5,21		
Kurumsal Aidiyet	Okuryazar	74	9,43	2,41	2,848	,723
	İlköğretim	249	9,04	2,35		
	Lise	407	9,13	2,36		
	Önlisans	86	9,17	2,53		
	Lisans	152	8,94	2,00		
	Lisansüstü	9	9,33	2,64		
Toplam Skor	Okuryazar	74	24,55	6,38	1,970	,853
	İlköğretim	249	23,61	6,07		
	Lise	407	23,80	6,14		
	Önlisans	86	23,77	6,72		
	Lisans	152	23,52	5,39		
	Lisansüstü	9	24,55	7,77		

Tablo 12'ye göre araştırma grubunun eğitim durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında istatistiksel olarak fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 13. Taraftar Topluluklarına Üye Olan Seyircilerin Öğrencilik Durumu Değişkenine Göre Taraftarlık Tutumları

Öğrenci misin?	N	Mean	SD	t	p	
Şiddete yönelik	Evet	620	14,39	3,79	-2,929	,003*
	Hayır	357	15,14	3,96		
Kurumsal Aidiyet	Evet	620	8,95	2,31	-2,813	,005*
	Hayır	357	9,38	2,33		
Toplam Skor	Evet	620	23,34	6,00	-2,937	,003*
	Hayır	357	24,52	6,18		

(*p<0.05)

Tablo 13'e göre araştırma grubunun öğrencilik durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik ($t=-2,929$; $p<0.05$), kurumsal aidiyet ($t=-2,813$; $p<0.05$) ve toplam skor ($t=-2,937$; $p<0.05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14. Taraftar Topluluklarına Üye Olan Seyircilerin Düzenli İş Durumu Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

Düzenli iş		N	Mean	SD	t	p
Şiddete yönelik	Evet	366	14,93	3,93	1,710	,088
	Hayır	611	14,50	3,83		
Kurumsal Aidiyet	Evet	366	9,21	2,35	1,144	,253
	Hayır	611	9,04	2,31		
Toplam Skor	Evet	366	24,15	6,17	1,524	,128
	Hayır	611	23,54	6,03		

(* $p<0.05$)

Tablo 14'e göre araştırma grubunun düzenli iş durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 15. Taraftar Topluluklarına Üye Olan Seyircilerin Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

Aylık Gelir	N	Mean	SD	F	p	Fark Scheffe	
Şiddete yönelik	a) 0-800	515	14,47	3,81	2,572	,048*	c>d
	b) 801-1500	247	14,91	4,19			
	c) 1501-2500	113	15,46	3,57			
	d) 2501-3500	70	14,02	3,59			
	e) 3501 ve üstü	32	14,46	3,50			
Kurumsal Aidiyet	a) 0-800	515	9,00	2,35	2,272	,060	
	b) 801-1500	247	9,27	2,47			
	c) 1501-2500	113	9,53	2,14			
	d) 2501-3500	70	8,70	1,98			
	e) 3501 ve üstü	32	8,75	1,86			
Toplam Skor	a) 0-800	515	23,48	6,06	2,689	,045*	c>d,e
	b) 801-1500	247	24,19	6,54			
	c) 1501-2500	113	25,00	5,62			
	d) 2501-3500	70	22,72	5,47			
	e) 3501 ve üstü	32	23,21	5,19			

(* $p<0.05$)

Tablo 15'e göre araştırma grubunun aylık gelir durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında hem şiddete yönelik ($F(4-972)=2,572$; $P<0.05$), hem de toplam skor ($F(4-$

972)=2,689; P<0.05) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Ancak kurumsal aidiyet boyutunda farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (F(4-972)=2,272; P>0.05).

Tablo 16. Taraftar Topluluklarına Üye Olan Seyircilerin Meslek Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

Meslek	N	Mean	SD	X ²	p	Fark U test	
Şiddete yönelik	1) İşçi	135	14,92	4,06	4,594	,467	
	2) Çiftçi	31	14,80	4,33			
	3) Emekli	16	16,06	3,75			
	4) Memur	85	14,48	3,20			
	5) Serbest meslek	105	15,09	4,39			
	6) Diğer	605	14,51	3,79			
Kurumsal Aidiyet	1) İşçi	135	9,62	2,68	11,674	,040*	3>4,6 1>4,6
	2) Çiftçi	31	9,35	2,84			
	3) Emekli	16	9,87	2,60			
	4) Memur	85	8,78	1,83			
	5) Serbest meslek	105	9,24	2,40			
	6) Diğer	605	8,98	2,24			
Toplam Skor	1) İşçi	135	24,54	6,70	8,472	,132	
	2) Çiftçi	31	24,16	7,12			
	3) Emekli	16	25,93	6,29			
	4) Memur	85	23,27	4,91			
	5) Serbest meslek	105	24,34	6,67			
	6) Diğer	605	23,49	5,92			

(*p<0.05)

Tablo 16'ya göre araştırma grubunun meslek durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında kurumsal aidiyet boyutunda (X²=11,674; P<0.05) farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, şiddete yönelik (X²=4,594; P>0.05) ve toplam skor (X²=8,472; P>0.05) boyutlarında ise farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Çalışma bulguları incelendiğinde tamamı erkek olan katılımcıların %14,6'sının fanatik, % 29,4'ünün takım taraftarı ve % 56'sının da futbolsaver olduğu görülmektedir. Ayrıca, taraftar topluluklarına üye olan kişilerin % 52,6'sı fanatik, % 41,9'ü takım taraftarı ve % 5,5'i ise sporsever olarak tespit edilmiştir. Tunc vd., (2016) araştırmalarında erkek öğrencilerin % 1,6'sının fanatik, % 11'inin destekçi ve % 87,4'ünün de seyirci olduğunu tespit etmişlerdir. Başka bir araştırmada ise katılımcıların % 14,4'ünün fanatik, % 53,2'sinin normal ve %

32.4'ünün de zayıf destekçi olduğu görülmüştür (Celik & Akci, 2016). Bu durum, insanların takım takip düzeylerinin farklılık gösterdiği yönündeki varsayımı pekiştirmektedir. Tutkun ve ark. tarafından bir grup taraftar üzerinde yapılan bir çalışmada ise 707 katılımcının % 43.3'ü kendisini fanatik, % 40,5'i ise kendini orta dereceli taraftar olarak tanımlamıştır (Tutkun, Tasmektepligil, Canbaz, Acar, & Con. 2012). Altungul ve Karahüseyinoglu (2017)'nin bulgularına baktığımızda ise Dever'in (2013) çalışmasıyla benzer şekilde taraftarların % 82.8'inin fanatik ve % 14'ünün de seyirci olduğu görülmektedir. Karahuseyinoglu ve ark.'da 303 tutuklu ve hükümlüden oluşan katılımcıyla yaptıkları araştırmada katılımcıların % 35,6'sını destekçi, % 33,7'sini seyirci ve % 30.7'sini de fanatik olarak tanımlamışlardır (Karahuseyinoglu vd., 2016). Çalışma bulgusundaki kulüplerin taraftar topluluklarına üye olan kişilerin fanatik eğilimlerinin fazla olması maçlardaki istenmeyen olayların bu guruplar tarafından yapıldığının da göstergesi durumundadır.

Çalışma bulguları incelendiğinde taraftar topluluklarına üye olan ve olmayan katılımcıların yaş değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik, kurumsal aidiyet ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Seyircilerin medeni durum değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik, hem kurumsal aidiyet hem de toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken, taraftar topluluklarına üye olan taraftarlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgular Taşmektepligil (2016)'in çalışması ile de paralellik göstermektedir. Taşmektepligil (2016) eğitim değişkeni ile taraftarlık arasında anlamlı bir ilişki bulamazken cinsiyet ve evlilik durumu değişkenleri ile taraftarlık arasında hem alt boyutlar hem de toplam skorda anlamlı farklar bulmuştur. Ayrıca taraftar grubundaki izleyicilerin ortalama puanları diğerlerinden anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Bu durum taraftar grubundaki izleyicilerin mutlaka fanatik olacağı anlamına gelmemektedir. Ancak zamanla bu gruptaki izleyiciler fanatik tutum ve davranışlar geliştirebilme potansiyeline sahiptirler denilebilir. Bu nedenle sporsever olan seyircilerin davranışları bir taraftar grubuna üye olmalarına bağlı olarak değişebilir. Aynı zamanda taraftar olma davranışları meslek ve gelir değişkenine bağlı olarak önemli farklılıklar gösterir. Taşmektepligil (2016) en fanatik grubun öğrencilerden sonra serbest çalışanlar olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde geliri düşük olanların taraftar olarak daha fanatik davranışlar sergileme eğilimindedirler. Benzer şekilde bazı araştırmacılar da bireylerin gelir durumu düştükçe olaylara katılma eğiliminde önemli bir artış olduğunu bildirmişlerdir (Kılçığıl, 2003, Kurtiç, 2006; Yıldız vd., 2007).

Seyircilerin ve taraftar topluluklarına üye olan seyircilerin eğitim durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Tablo). Altungul ve Karahüseyinoğlu (2017) üniversite öğrencilerin futbol severliliğini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada öğrencilerinin % 48.2'si futbol sever % 27.6'sı fanatik ve % 24.2'si de takım taraftarı olarak tespit edilmiştir.

Seyircilerin ve taraftar topluluklarına üye olan taraftarların öğrencilik durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik, kurumsal aidiyet ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Seyircilerin düzenli iş durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik, kurumsal aidiyet ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Taraftar topluluklarına üye olan taraftarlar da ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Tablo). Taşmektepligil (2016)'in çalışmasındaki bulgular ile çalışmamız bulguları paralellik göstermektedir. Bazı araştırmacılar, bireylerin ekonomik seviyeleri düştükçe olaylara katılma eğiliminde önemli artışlar bildirmiştir (Kılıcıgil, 2003).

Seyircilerin aylık gelir durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik, kurumsal aidiyet ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Taraftar topluluklarına üye olan taraftarların aylık gelir durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Ancak kurumsal aidiyet boyutundaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Seyircilerin meslek durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik, kurumsal aidiyet ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu, Taraftar topluluklarına üye olan taraftarların ise meslek durumu değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında sadece kurumsal aidiyet boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu, şiddete ve toplam skor boyutlarında ise farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle taraftar gruplarının davranışlarının kabul edilebilir normlarda olması için bu grupların davranışlarının belirlenmesi, denetlenmesi ve eğitilmesi fanatik davranışların önlenmesinde oldukça önem arz etmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak, araştırma bulguları takım yöneticileri ve futbol federasyonu yetkilileri tarafından taraftar davranışlarının incelenmesinde ve fanatik taraftarların sebep olduğu istenmeyen olayların kontrolünde veya önlenmesinde faydalı olabilir.

KAYNAKLAR

1. **Arıkan, Y.** (2007). Futbolda şiddet ve polis. Polis Bilimleri Dergisi.;9: 1-4.
2. **Arslanoğlu, K.** (2005). Futbolun psikiyatrisi. İthaki Yayınları. İstanbul.
3. **Aycan, A. Polat, E. Uçan, Y.** (2009). Takımın Özdeşleşme Düzeyi ile Profesyonel Futbol Müsabakalarına Seyirci Olarak Katılım Kararını Etkileyen Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7(4), 169-174.
4. **Dunning, E.** (1999). Sociological studies of support. Violence and Civilization. London.
5. **Eker, Ö. G.** (2010). Futbolun Dayanımlaz Çekiciliği, Büyülenen Taraftar Portresi, Fanatizm ve Beşiktaş. Mini Folklor, 22,Sayı 85.
6. **Erdoğan, İ.** (2008). Futbol ve futbolu inceleme üzerine. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. 26: 1-58.
7. **Eskiler, E. Sarı, İ. Soyer, F.** (2011). Takıma Psikolojik Bağlılık Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(1),1428-1440.
8. **Göka, E. Göka, S.** (2009). Fanatizmin Psikodinamiği. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 10: 325-331.
9. **Günay, N. Tiryaki, Ş.** (2003). Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeğinin (STÖÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Spor Bilimleri Dergisi, Hacettepe, 14(1),14-26.
10. **Heydarinejad, S. Gholami, S.** (2012). Identification of factors of aggression incidence among football spectators in Khuzestan. Studies in Physical Culture and Tourism. 19(1):37-41.
11. **Hünerli, S.** (1997). Türkiye’ de Futbol İktidarı ve Fanatizmin Karikatürde Yansıması. Sanat Dergisi, 97-107.
12. **İkizler, HC. Tekin, A.** (2008). Sporda Fanatizme Neden Olan Güdüler ve Cinsiyet. Türkiye Kick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi, 1(1), Temmuz, 28-38.
13. **İnel, M. S.** (1996). Kimlik Oluşumunda Spor Ne Kadar Merkezde?. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor A.B.D.
14. **Kayaoğlu, AG.** (2004). Futbolda Seyirci Şiddeti: Sosyal Psikolojinin Katkıları ve Sınırlılıkları. Türk Psikoloji Yazıları, 7(13),79-101.
15. **Kılıçgil, E.** (2003). Psycho-social aspects of reactions by football fans concerning violence. Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi. Spormetre.1(1):21-29.
16. **Koruç, Z. Bayar, P. Arslan, F.** (2004). Türkiye’de futbol fanatikleri: Sosyal kimlik ve şiddet. Türkiye Futbol adamları Derneği Ankara Şubesi ve Spor Toto Genel Müdürlüğü Futbol Müsabakalarında Terörün Nedenleri ve Önleme Yolları Bilimsel Araştırma Yarışması. Ankara.
17. **Kosiewicz, J.** (2015). New Paradigm: Science on Aggression with Sport in the Background. Physical Culture and Sport. Studies and Research. 67(1):65-75.
18. **Kılıçgil, E.** (2003). Psycho-social aspects of reactions by football fans concerning violence. Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi. Spormetre.1(1):21-29.
19. **Kurtiç, N.** (2006). Futbol Seyircisini Saldırganlığa İten Psiko-Sosyo Nedenler (Sakarya İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı.
20. **Yıldız, M, Fişekçioğlu, G. B., Çağlayan, H. S., Tekin, M., Şirin, E. F., Akyüz, M.** (2007). The effect of football spectators’ social-economic structure on violence (Sample of Karamanspor). Erzincan Journal of Education Faculty. 9(2):145-158.
21. **Altungul, O., Karahüseyinoğlu, M. F.** (2017) Determining the Level of Fanaticism and Football Fanship to University Athletes. Journal of Education and Training Studies. Vol. 5, No. 11. s: 171-176.
22. **Özsoy, S.** (2013). Sporda Şiddet ve Medya, Tüm Yönleri ile Şiddet Çalıştayı Tebliğleri. (Ed. Eyigün S, Oral B, Günay R, Basaran S, Yıldız H, Efe R) Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi, 105.
23. **Püsküllüoğlu, A.** (2001). Türkçedeki yabancı sözcükler sözlüğü. 2. Basım. Arkadaş Yayınları. Ankara.
24. **Poyraz, H.** (2007). Fanatizm, bağlanma ve ahlak. Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi. 53: 27-36.
25. **Sert, M.** (2000). Gol atan galip. Bağlam Yayınları. Ankara.
26. **Shields, D. L., Bredemeier, B. L., LaVoi, N. M., Power, C. F.** (2005). The sport behavior of youth, parents, and coaches: The good, the bad,

- and the ugly. *Journal of Research in Character Education*, 3, 43-59.
27. **Shields, D. L., LaVoi, N. M., Bredemeier, B. L., Power, F. C.** (2007). Predictors of poor sportspersonship in youth sports: Personal attitudes and social influences. *Journal of Sport & Exercise Psychology*. 29(6):747-762.
28. **Taşmektepligil, M. Y., Çankaya, S. Tunç, T.** (2015). Futbol taraftarı fanatiklik ölçeği. *Journal of Sports and Performance Researches*, 6(1) Yıl / Year. S: 41-49.
29. **Taşmektepligil, M. Y.** (2016). An Assessment of the Attitudes of Three Big Football Teams' Supporters in Turkey towards Fanaticism. *Universal Journal of Educational Research* 4(11): 2669-2676.
30. **Tunc, T., Karakas, F., Cankaya, S., Taşmektepligil, M. Y.** (2016). Attitudes of the police candidates according to football supporter fanaticism scale. *Turkish Journal of Sport and Exercise*. 18(2):123-27.

